

**Izudin Tanović,  
Azer Korjenić,  
Hajriz Bećirović**

## **MENADŽMENT ORGANIZACIJE I STRUKTURE RAZVOJA INVALIDNOG SPORTA U BiH**

Stručni rad

**Ključne riječi:** sport, invalidi, menadžment, organizacija, struktura razvoja.

### **1. UVOD**

Bosna i Hercegovina je zemlja koja je u svojoj bliskoj prošlosti doživjela jednu možemo slobodno reći, vještački izazvanu ljudsku kataklizmu čiji je neželjni efekat bio enormno visok broj invalida svih zdravstvenih i uzrasnih kategorija kao i spola. Uzimajući u obzir i prirodni priraštaj invalidnih osoba došlo se do jedne brojčano veoma ozbiljne populacije, za koju je bilo neophodno u cilju zdravstvene rehabilitacije, socijalne resocijalizacije i uključivanja u normalne životne tokove obezbjediti programe edukacije i rada u svrhu očuvanja i unapređenja njihovog psihofizičkog statusa. U prirodi svake biološke jedinice leži potreba za kretanjem koja je kod zdravstveno hendikepiranih osoba još znatno izraženija i poželjnija. Invalidne osobe imaju potrebu za bavljenjem trajnom i primjerenom tjelesnom aktivnošću. Uključivanje osoba s invaliditetom u različite kineziološke aktivnosti je osnovna pretpostavka za njihovu adaptaciju na novonastale uslove života. Sudjelovanje u kineziološkim aktivnostima ublažava promjene u ponašanju koje se gotovo redovito javljaju nakon nastanka invaliditeta (Trkulja Petković 1996). Upravo ova populacija i njihov psihofizički status bili su generator ubrzanog razvoja invalidnog sporta na prostoru naše države kao i regiona. Invalidni sport, u pravom smislu riječi predstavlja tjelesne aktivnosti i igre organizovane radi postizanja sportskih dostignuća, osoba sa tjelesnim invaliditetom, a koja se ostvaruju prema utvrđenim takmičarskim pravilima (sportska takmičenja), odnosno planiranom i programiranom radu sportskih aktivnosti. Također to je tjelesna aktivnost i igre invalida koje se organizovano izvode radi unapređivanja zdravlja, ili rekreacije, odnosno poboljšanja sveukupnog psihofizičkog stanja invalidnih osoba. Obzirom na sve predhodno iznešene uslove možemo reći da je sportista – invalid, osoba koja sudjeluje u invalidnim sportskim takmičenjima ili sportskim priredbama kao član sportskog invalidnog kluba ili sportskog društva koja obavlja takmičarsku sportsku djelatnost ili kao osoba koja samostalnim radom obavlja sportsku takmičarsku djelatnost u okviru invalidnog sporta.

### **2. ORGANIZACIJA I STRATEGIJA INVALIDNOG SPORTA**

Pod sportskim i rekreativnim aktivnostima invalida smatraju se sve one, fizičke aktivnosti invalida u sportu i rekreaciji koje imaju za cilj prije svega popraviti, očuvati i unaprijediti psihofizički status invalidnih osoba. Dakle sport invalidnih osoba obuhvaća jednu široku lepezu sportskih zanimanja i sportskih aktivnosti koju možemo svrstati u sljedeće kategorije:

- ⇒ sudjelovanje u sportskim takmičenjima invalida,
- ⇒ sportska rekreacija invalida,
- ⇒ sportska edukacija (trening ili obuka) invalida,
- ⇒ organizacija rada u okviru sportskog invalidnog kolektiva
- ⇒ upravljanje i rukovođenje sportskim objektima za invalidni sport.

Da bi smo što kvalitetnije osmislili i organizovali sportsko-rekreativne aktivnosti invalida, neophodno je da sportske i rekreativne aktivnosti, posmatramo i analiziramo kao dva zasebna

prostora tjelesnih aktivnosti, koja imaju zajednički opšti cilj i zadatak, ali također i dva zasebna prostora koja imaju različite vrste pozitivnih uticaja na invalidna lica i različite specifičnosti same organizacije izvođenja ovih aktivnosti sa invalidnim osobama. Posebno treba istaknuti da se metode organizacije i izvedbe tjelesnih aktivnosti invalidnih osoba kao i specifični ciljevi i zadaci ovih aktivnosti znatno razlikuju u sporta i rekreaciji.



*Shema 1: Organizacija invalidnog sporta*

### 3. STRATEGIJA RAZVOJA INVALIDNOG SPORTA I REKREACIJE

Radi promocije obavljanja sportskih djelatnosti i ostvarivanja drugih zajedničkih interesa, a naročito radi sudjelovanja u sportskim takmičenjima invalidnih osoba osnivaju se sportski savezi invalida, zajednice sportskih udruženja i saveza invalida i to: na nivou države nacionalni sportski savezi invalida, na nivou entiteta entitetski sportski savezi invalida, na nivou kantona kantonalni sportski savezi invalida i na nivou grada gradski sportski savez invalida. Na svim ovim organizacijskim nivoima mogu se formirati i zajednice sportskih udruženja i saveza za invalidni sport. Specifičnost društveno političkog i regionalnog ustroja države BiH, iziskuje i specifičan ustroj organizacije i strategije razvoja invalidnog sporta u BiH. U šemi br.2. prikazana je trenutna šema organizacije i strategije razvoja sporta i rekreacije invalidnih osoba u BiH.



*Shema 2: Strategija razvoja invalidnog sporta i rekreacije*

Sportski savezi invalida, u svom djelokrugu na odgovarajućem nivou, naročito treba da podstiču i promovišu odgovarajuću granu invalidnog sporta, odnosno sportsku aktivnost invalida, usklađuju aktivnosti svojih članica, organizuju i provode sistem takmičenja, uređuju pitanja koja se tiču registracije sportaša, statusa sportaša i drugih sportskih radnika u invalidnom sportu, te donose pravilnik disciplinske odgovornosti sportaša i sportskih radnika u invalidnom sportu, brinu o unapređenju stručnog rada i osposobljavanju stručnih radnika, brinu o unapređenju sportskih

dostignuća, brinu o vrhunskim sportašima, te da obavljaju i druge poslove i zadatke uređene i određene važećim zakonskim i podzakonskim aktima.

#### **4. MENADŽMENT LJUDSKIH RESURSA U ORGANIZACIJI INVALIDNOG SPORTA**

Invalidni sport obuhvata široku lepezu poslova a samim tim i organizacijskih sposobnosti. Pored samih konzumenata sportskih invalidnih aktivnosti (sportisti i rekreativci invalidi), organizacija rada podrazumjeva i veliki broj osoba koje obučavaju (pripremaju i usavršavaju) invalidne osobe za sudjelovanje u sportskim takmičenjima ili sportskim priredbama ili planiraju, organiziraju i vode aktivnosti i igre iz domena invalidnog sporta (treneri, instruktori, sportski pedagozi, voditelji rekreacije i sl.). Radi promocije obavljanja sportskih djelatnosti iz domena invalidnog sporta i ostvarivanja drugih zajedničkih interesa, a naročito radi sudjelovanja u sportskim takmičenjima invalidnih osoba, neophodno je osnovati sportski savezi invalida i zajednice sportskih udruženja invalida i to: na nivou države nacionalni sportski savezi invalida (Savez za sport i rekreaciju invalidnih osoba BiH), na nivou entiteta entitetski sportski savezi invalida (SS F BiH i SS RS), na nivou kantona (kantonalni sportski savezi invalida) i na nivou gradova (gradski sportski savez invalida). Na svim ovim organizacijskim nivoima mogu se formirati i zajednice sportskih udruženja i saveza za invalidni sport. U invalidni sport također ubrajamo poslove i aktivnosti osoba koje sudjeluju u organizovanju i vođenju sportskih takmičenja i sportskih priredbi za invalidne osobe (sudije, mjerioci vremena, organizatori, voditelji programa, službeni predstavnici i sl.). Sportskom djelatnošću u okviru invalidnog sporta, smatraju se i organizovane izvannastavne ili izvanškolske učeničke i studentske tjelesne aktivnosti i igre organizovane za osobe sa invaliditetom, usklađene prema radnim, tjelesnim i mentalnim sposobnostima. Od posebnog su interesa tjelesne aktivnosti i igre invalida, koje se organiziraju i provode radi unapređivanja zdravlja, socijalizacije i resocijalizacije, odnosno unapređenja opšteg psihofizičkog statusa invalidnih osoba počev od djece pa do osoba u poznim godinama. Ovaj interes obuhvata i rekreaciju invalidnih osoba kao i postizanje vrhunskih sportskih dostignuća na svim nivoima takmičenja (BIH, Evropi i Svijetu). Invalidne sportske djelatnosti su organizovane uglavnom kroz udruženja građana (sportski klubove invalida, društva sportske rekreacije i sl.), ustanove, trgovačka društva sportske i medicinsko- rekreativne opreme i fizičke osobe kroz samostalni rad u okviru invalidnog sporta. Radi obavljanja sportskih djelatnosti i učestvovanja sudjelovanja u sportskim takmičenjima invalida, sportske rekreacije invalida, sportske edukacije (obuke) i upravljanja sportskim objektima, neophodno je osnovati i udruženja pravnih i fizičkih lica, čijim osnivanjem će se uz primjenu važećih zakonskih propisa, invalidni sport znatno unaprijediti i materijalno osigurati, a samim tim i omasoviti što i jeste prevashodan zadatak sporta i rekreacije invalidnih osoba. Sportski klubovi, udruženja građana i fizičke osobe moraju biti pravno i zakonski registrovane za obavljanje sportske djelatnosti sudjelovanja u takmičenjima invalida, zatim moraju imati odgovarajuću infrastrukturu (sportske objekte), sportsku opremu i moraju ispunjavati uslov stručnosti po pitanju ljudskih resursa koji se angažuju u organizaciji i samom takmičenju.

#### **5. MENADŽMENT SPORTSKIH OBJEKATA U INVALIDNOM SPORTU**

Sportsko – rekreativne aktivnosti invalidnih osoba, znatno se razlikuju od masovnog bavljenja sportom i rekreacijom zdravih osoba. Iz tih razloga i koncept razvoja menadžmenta organizacije i strategije razvoja sporta i rekreacije invalidnih osoba, se zasniva na sasvim drugačijim osnovama u odnosu organizaciju i strategiju razvoja sporta i rekreacije zdravih osoba. Materijalnu podršku u smislu razvoja i unapređivanja pojedinih sportskih i rekreativnih aktivnosti invalidnih lica, moguće je realizovati uz pomoć i podršku o poslovno-tehničkoj saradnji sa mnogim vodećim naučnim i tehnološkim institucijama za različite oblasti koje su od značaja za razvoj sporta invalidnih lica. Ovakve aktivnost predstavljaju provjereni model, s obzirom da na temelju ovakve saradnja u proteklmo periodu, obezbijeđene su jako dobre polazne osnove za razvoj raznih grana sporta i sportsko - rekreativnih aktivnosti. Uključivanjem u aktivnu saradnju sa naučno obrazovnim sportskim institucijama, moguće je obezbijediti i uslove i objekte za praćenje, testiranje i mjerenje invalidnih sportaša, kao i provesti edukaciju trenera u sportu invalida. Sve ove aktivnosti u okviru invalidnog sporta obavljaju se u specifičnim prostornim i materijalno–tehnički prilagođenim uslovima i propisima. Objekti za održavanje invalidnih takmičenja moraju biti osmišljeni, planirani

i prilagođeni invalidnom sportu, te da su istovremeno usklađeni sa pravilima nacionalnih sportskih saveza za invalidni sport, čijom su regulativom uređeni sistemi sportskog takmičenja invalida. Pod sportskim objektima za sportska takmičenja i rekreaciju invalida smatraju se zatvoreni i otvoreni objekti kao i prirodne uređene površine koje zadovoljavaju uslovima za obavljanje ivalidne sportske djelatnosti. Sportskim objektima u invalidnom sportu nemožemo smatrati prostore koji služe za obavljanju drugih djelatnosti, a povremeno se koriste i za obavljanje sportskih djelatnosti, odnosno objekti koji po svojoj funkciji i infrastrukturi nezadovoljavaju standarde za održavanje sportskih takmičenja invalida i sportsko-rekreativnih tjelesnih aktivnosti invalida. Radi planske izgradnje i obnove objekata te promocije invalidnog sporta na određenom području, u postupku prostornog planiranja i uređivanja prostora, izrađuje se sistem sportskih objekata. Prema dostupnim podacima Saveza za sport i rekreaciju invalida BiH, u Bosni i Hercegovini, procentualno izraženo postoji svega 3% sportskih objekata, koji su uglavnom infrastrukturno u građevinsko-tehničkom smislu, renovirani i prestruktuirani za održavanje sportskih aktivnosti i sportskih takmičenja invalidnih osoba. Na nivou entiteta i kantona, utvrđena je zakonska regulativa kojom se svi novoizgrađeni sportski objekti, kao i već postojeći moraju, prilagoditi potrebama i mogućnostima osoba sa invaliditetom bez obzira dali se radi o profesionalnom, amaterskom ili rekreativno - sportskim aktivnostima.

## 6. ZAKLJUČAK

Postojeće stanje sistemskog ustroja invalidnog sporta u Bosni i Hercegovini, nije u skladu s organizacijom navedenih aktivnosti na međunarodnom nivou, što objektivno upućuje na potrebu prihvatanja međunarodnog modela menadžmenta organizacije i strukture invalidnog sporta, pri čemu se svakako treba voditi računa o specifičnostima društveno političkog i nacionalnog ustroja Bosne i Hercegovine. Organizacija i menadžment invalidnog sporta, mora obuhvatiti pored takmičarskog dijela i programe sportsko-rekreativnog individualnog vježbanja. Organizacija i oblici vježbanja za osobe s invaliditetom imaju mnoge tehničko - tehnološke specifičnosti same realizacije što se najbolje očituje u komparaciji sa sportsko-rekreativnim programima zdravih osoba. Dakle razvoj ovakvih programa invalidnog sporta i sportsko-rekreativnih aktivnosti, u našim uslovima isključivo zavisi od podrške šire društvene zajednice i sa te strane neophodno je zakonski urediti i dati poseban značaj i podršku projektima organizacije i razvoja invalidnog sporta i rekreacije. Bez takve sistemski uređene podrške, menadžment organizacije i strukture razvoja invalidnog sporta ne može doživjeti svoju ekspanziju razvoja. Sem toga ta podrška, istovremeno je ključ uspjeha ne samo u cilju razvoja invalidnog sporta, već uopšte garancija brže integracije invalidnih osoba u svakodnevne životne i društvene tokove.

## 7. LITERATURA

1. Ciliga, D. i Petrinović, L. (2001). *Sport osoba s invaliditetom*. Zbornik radova, 10. Zagrebačkog sajma sporta i nautike, 23.-24.02.2001.
2. Council of Europe (1987). *European Charter for Sport for All: Disabled persons*. Strasbourg: Council of Europe.
3. Malacko, J. i Rađo, I. (2006). *Menadžment ljudskih resursa usportu*. Sarajevo. Fakultet sporta i tjelesnog odgoja,
4. Pavlek, Z. (1998). *Promjena strukture u tržišnom komuniciranju*. Zagreb Sveučilišni udžbenik,
5. Pržulj, D., Stoilković, S. (2000)“ *Neka pitanja planinarenja, praćenja i valorizacije rada u sportu*. Niš . Osmi međunarodni naučni skup FIS komunikacije 2000. Niš;
6. Raič, A. (2008). *Kompetencije sportskih menadžera i evropski model njihovog obrazovanja*. Zagreb. Kineziološki fakultet.
7. Trkulja Petković, D. (1998). *Značaj programiranih aktivnih odmora za očuvanje i unapređenje zdravlja osoba s invalidnošću i oštećenim zdravljem*. Sport za sve, 16(14):18-20